

Joan Triadú, una bomba en la crítica literària catalana

Cent anys després del seu naixement, conferències, exposicions i nous llibres recorden la figura del crític, pedagog i activista. Triadú va ser clau en la revitalització de la literatura catalana durant la postguerra i també en la recuperació de la llengua. Quina és la vigència del seu llegat?

◆◆◆◆◆ Jordi Nopca

La imatge seriosa i adusta que va acompanyar Joan Triadú durant bona part de la seva extensa trajectòria té com a contrapunt interessant una història que es remunta fins a la seva joventut. El dia de Sant Jordi del 1951, l'editorial Selecta va publicar dues antologies preparades pel crític, que estava a punt de fer 30 anys: una de contistes i una altra de poetes. Va ser la segona, la que va aixecar polseguera. "La polèmica va créixer a partir d'una petita revista literària, *Ressò*, que es publicava en un petit poble de l'Urgell, i es va escampar a través de cartes al director aparegudes al *Correo Catalán* i mencions a la revista *Destino*. Fins i tot se'n va parlar entre els exiliats", recorda Joan Josep Isern, crític literari i comissari de l'any dedicat a Triadú.

A *Ressò*, el poeta Antoni Ribera, camuflat sota un pseudònim, escribia tot un poema crític amb l'antòleg que començava així: "Ai, Triadú, ets massa dur en la tria! / Guaita les ombres dels que has rebutjat / com ronden la famosa Antologia / i et demanen un xic de pietat!" Al número següent de la revista, el crític literari apareixia dibuixat com un anarquista que carregava una bomba, a punt de dinamitar la cultura catalana. Se'l titllava de "cap d'una banda d'armats poetes, que ocupà per sorpresa les posicions dominants del país".

"La controvèrsia va créixer perquè Triadú col·locava en un capítol central Carles Riba, que en aquells moments era un poeta relativament conegut però que no tenia la supremacia que assoliria al cap d'uns anys –continua Isern–. ¿Com s'atrevia a

01. TRIADÚ DURANT LES JORNADES FABRA DE 1968. 02. UNA CONFERÈNCIA DEL CRÍTIC 03. L'AUTOR AMB MERCÈ RODOREDÀ EL 1981. 04. CARICATURA DE TRIADÚ A LA REVISTA 'RESSÒ'

ARXIU FAMILIAR / ANY JOAN TRIADÚ

dedicar més espai a Riba que a Josep Carner i a Josep Maria de Sagarra, a qui, a més, retreia la riquesa verbal i la facilitat per escriure versos, que segons l'antòleg els distreia sovint del missatge del poema?" Agustí Pons, autor de *Joan Triadú, l'impuls obstinat* (Pòrtic, 1994), assegura que "va ser el crític literari català més important de la postguerra, faceta que ha quedat amagada rere els temes pedagògics i de país". "Se'n va sortir sense tenir una gran editorial al darrere, ni una càtedra –afegeix–. Ho va fer tot a base de talent, bona voluntat i ambició. No es va deixar ensarronar ni pel marxisme, ni per l'estructuralisme, ni per un catolicisme militant mal entès". "Des de fa dècades es repeteix que Joaquim Molas i Josep Maria Castellet van endreçar la literatura catalana, i no és ben bé així –recorda el crític literari i poeta D. Sam Abrams–. La seva primera antologia és del 1963. Triadú se'ls va avançar dotze anys. Va ser ell qui va fer el primer intent de vertebrar una tradició".

Un cànon literari exigent

Nascut el 30 de juliol de 1921 a Ribes de Freser, "fill de pare obrer, vinculat a la CNT, i amb una mare d'una extracció una mica més alta" –en paraules d'Isern–, la família es va instal·lar al barri barceloní de Gràcia a partir del 1924. Una de les seves frases era "jo vinc de baix": "No es con-

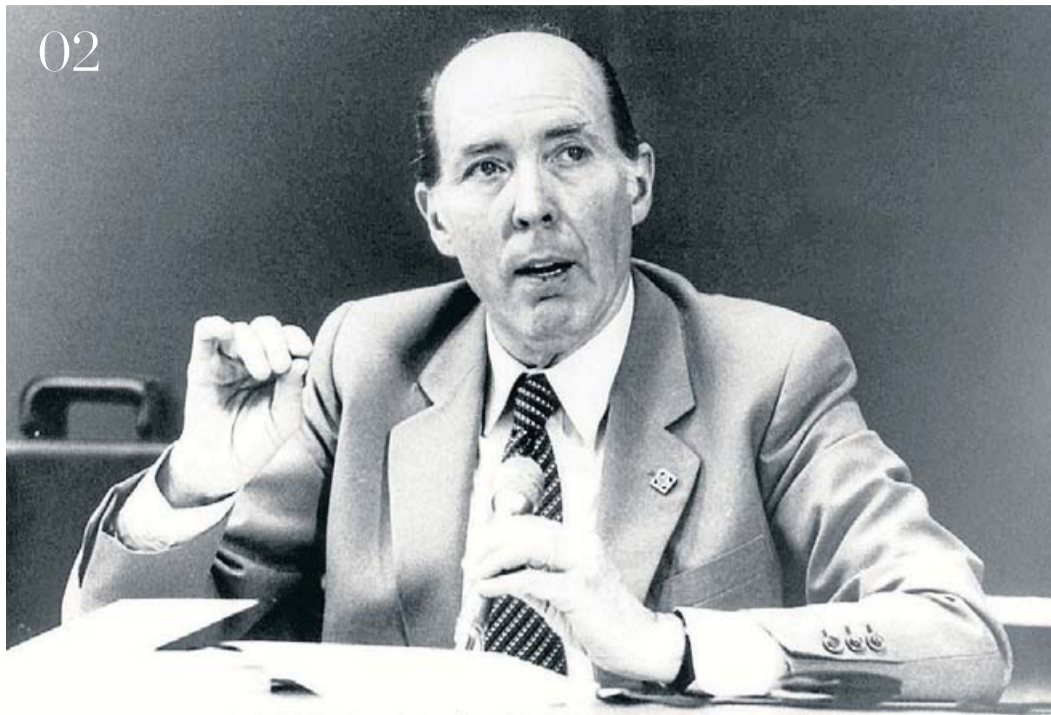
a
llegim

44-45

● Entrevista a Todd Strasser, autor de 'L'Onada' ● Un llibre de memòries de Jeanette Winterson

46-47

● 'Confessions d'una màscara', de Mishima, per primera vegada en català ● Per què estan de mal humor els autors catalans

siderava un intel·lectual pur –diu la periodista i escriptora Eva Piquer, que va entrevistar Triadú dues vegades, el 2001 i el 2008–. Sempre va reivindicar la cultura popular, entesa com la base on s’aguanta la cultura de qualsevol poble”.

El 1938, per ajudar a casa, va començar a treballar de mestre a l’Escola Ferrer i Guàrdia de Granollers, una experiència que molts anys després els lectors podrien reviu gràcies a la publicació de *Diari d’un mestre adolescent* (Proa, 2001). Hi escrivia: “Quan soc a classe, soc feliç”. La seva vocació pedagògica va créixer més endavant des de la Institució Cultural del CIC i a Thau, com a mestre i director. “Sempre es va guanyar la vida amb l’ensenyament –comenta Joan Josep Isern–. Això li va estalviar haver de fer la viu-viu als cenacles i presentacions”.

El Triadú responsable de les dues antologies del 1951 ja havia fet camí com a crític, activista cultural i autor. El 1944 havia idea el Concurs Parroquial de Poesia a Cantonigròs. Un any després havia cofundat la revista *Ariel*, i el maig del 1946 hi havia aparegut la seva primera crítica. “Hi defensava Narcís Oller, que definia com un novel·lista amb arquitectura –diu Isern–. Des de llavors fins al 2010, Triadú no va deixar de publicar crítiques: la trajectòria arrenca a *Ariel* i continua a *Forja*, *Serra d’Or* i

VA FER EL PRIMER INTENT DE VERTEBRAR LA TRADICIÓ CATALANA L’ANY 1951

UN CONCURS DE POESIA PIONER

l’Avui”. Va ser a Liverpool, on va fer de lector de català entre 1948 i 1950, que Triadú es va decidir a convertir-se “en pioner del cànon català” preparant les dues antologies. “La seva divisa sempre va ser l’exigència –continua el comissari de l’Any Triadú–. Ja deia «entre tots fem-ho tot, però fem-ho bé» en un moment en què la cultura catalana era a l’exili, a la presó, al cementiri, atemorida o passant al costat fosc de la força”. A més d’exposicions com la que s’ha inaugurat a la Biblioteca Jaume

El 1943, el diagnòstic d’una tuberculosi va fer que Triadú hagués de passar una llarga temporada a Cantonigròs. “Allà llegia tres llibres al dia –diu Isern–. No en va tenir prou amb això: amb Jordi Parcerisas es van inventar, el 1944, el Concurs Parroquial de Poesia Cantonigròs, un certamen anual i pioner en el context de postguerra”. Parcerisas i Triadú van tenir la visió d’impulsar la creativitat en llengua catalana en un moment de persecució. El primer guanyador del concurs va ser un jove Ermengol Passola, que anys després, com a propietari de Mobles Maldà, fabricaria un banc per a la casa de Triadú pensat perquè el seu amic pogués donar classes de català a futurs formadors com Jordi Mir, Albert Jané, Joaquim Carbó i Josep

Fuster aquesta setmana, conferències, clubs de lectura i taules rodones, l’Any Triadú presentarà dues novetats bibliogràfiques sobre l’autor, un recull d’articles sobre llengua i una selecció de 48 entrevistes. Del volum *Joan Triadú, en conversa* –que Eumo publicarà al setembre– se n’ha ocupat Susanna Álvarez Rodolés. “El volum d’entrevistes em va semblar una altra manera d’acostar-se a algú que ja tenia una biografia i l’autobiografia, *Memòries d’un segle d’or* [2008, reeditada aquest

JORDI MARTÍ I MAS / ANY JOAN TRIADÚ

juny] –diu–. El Triadú que el lector hi trobarà és un catalanista de pedra picada i d’una coherència absoluta. Des del 1956, data de la primera entrevista inclosa, fins al 2010, defensa el mateix: l’exigència literària i el compromís amb la llengua, amb l’educació i amb l’activisme”.

Lliure, però poc visible

Àlvarez Rodolés va conèixer Triadú el 1991 a través d’un encàrrec de la Fundació Jaume I, i després de col·laborar en el llibre recopilatori de les Festes Fabra, iniciativa que Triadú va impulsar el 1968 i va durar 25 anys, fins al 1993, va treballar-hi més estretament a partir del 2002. “Primer em va demanar que comencés a posar ordre al seu arxiu –recorda–. Una mica més endavant m’encarregava de passar els seus articles a *l’Avui* i el 2006, quan va acceptar fer les memòries, que Isidor Cònsul li demanava des de feia anys, hi vaig treballar també, transcrivint el que ell em passava o prenent notes de les sessions en què recordava algun episodi de la seva vida com si fos una classe magistral”. Susanna Álvarez Rodolés elogia “l’autonomia” amb què Triadú treballava: “No dependre de ningú el feia més lliure, i alhora li feia perdre visibilitat”.

“Molas i Castellet van confondre la crítica amb la sociologia: per a ells, l’obra literària era una manifestació de qüestions socials i polítiques –explica Sam Abrams–. Triadú exigia una apreciació estètica de l’obra. Molts anys després, quan Harold Bloom va publicar *El cànon occidental*, on defensava això mateix, tothom el va aplaudir”. Agustí Pons coincideix amb Abrams: “La literatura no s’ha d’adaptar a la visió que tinguis del món. Triadú mai no va barrejar la seva visió del món amb el que li agradava. Va contribuir a posar al mapa autors tan diferents com Pere Calders, Mercè Rodoreda, Baltasar Porcel i Terenci Moix. Si mai s’escriu una història del pensament català a partir de la postguerra, Triadú no hauria d’ocupar una posició perifèrica com fins ara: se l’hauria de situar al centre”. L’any del centenari ha de ser un primer pas per reconsiderar el seu llegat. També per recordar la vigència de les seves lluites, com recorda Joan Josep Isern: “Defensava el català com a llengua nacional, la importància del model de l’escola catalana, feia jugar la cultura del país a la mateixa lliga que les cultures internacionals més prestigiades i, per damunt de tot, reclamava el rigor i l’excel·lència”.

Ibàñez Senserrich. “El concurs de Cantonigròs va començar a créixer a la tercera edició, i hi acabaria passant tothom –recorda Isern–. El 1951 hi van anar Carles Riba, Marià Manent, Antoni Comas, Maria Aurèlia Capmany, Clementina Arderiu...”. Durant els 25 anys que va durar es van premiar autors com Màrius Sampere, Rosa Leveroni i Salvador Espriu (a la foto, el 1963). “El paper de l’Església va ser fonamental per donar suport a la revifalla de la cultura catalana”, afegeix Isern. El 1968 es va celebrar l’última edició del Concurs Parroquial a Cantonigròs. Avui se’n commemora l’aniversari amb diversos actes: una missa, una lectura de poemes, un concert i una ofrena floral a la tomba del crític literari.